

MAI THÙY ANH*

HỘI THÁNH TIN LÀNH CỦA NGƯỜI HOA TẠI THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH: LỊCH SỬ VÀ HIỆN TẠI

Tóm tắt: Theo kết quả Tổng điều tra dân số và nhà ở năm 2019, số người Hoa là 749.466 người, chiếm gần 0.78% dân số cả nước. Trong đó, tín đồ Tin Lành chiếm khoảng 0.4% tổng số người Hoa và họ tập trung chủ yếu ở thành phố Hồ Chí Minh. Người Hoa theo đạo Tin Lành là một cộng đồng rất nhỏ nhưng cũng là một đối tượng nghiên cứu đáng chú ý bởi những đặc điểm riêng về lịch sử cũng như hiện tại. Từ cách tiếp cận Tôn giáo học, bài viết tập trung làm rõ sự du nhập của đạo Tin Lành vào cộng đồng người Hoa cũng như hoạt động hiện nay của các Hội Thánh người Hoa tại thành phố lớn nhất nước ta.

Từ khóa: Người Hoa, đạo Tin Lành, thành phố Hồ Chí Minh.

Mở đầu

Tính đến tháng 12/2020, Việt Nam có 1.121.000 tín đồ với khoảng 100 tổ chức trong đó có 11 tổ chức đã được Nhà nước công nhận và cấp đăng ký hoạt động [Ban Tôn giáo Chính phủ, 2022: 51]. Trong 40 dân tộc thiểu số có người theo đạo Tin Lành với số lượng 885.000 người [Ngọc Bảo, 2021], tín đồ người Hoa chỉ khoảng 2.500 người và họ tập trung chủ yếu ở thành phố Hồ Chí Minh. Tuy có số lượng không lớn nhưng cộng đồng người Hoa theo Tin Lành cũng có một quá trình lịch sử với nhiều biến động mà còn ít người biết đến.

Đạo Tin Lành được đề cập đến trong nghiên cứu của một số học giả trong và ngoài nước về tôn giáo tín ngưỡng của người Hoa ở Việt Nam. Trong “*Tín ngưỡng và tôn giáo của người Hoa Quảng Đông ở*

* Viện Nghiên cứu Tôn giáo, Viện Hàn lâm KHXH Việt Nam.

NCS Đại học Văn Nam, Trung Quốc.

Ngày nhận bài: 8/3/2024; Ngày biên tập: 21/3/2024; Duyệt đăng: 8/5/2024.

thành phố Hồ Chí Minh”, kiến trúc của các nhà thờ Tin Lành người Hoa đã được miêu tả sơ lược. Theo đó các nhà thờ có diện tích khác nhau nhưng đều có đỉnh mái có gắn cây thánh giá. Khoảng 2/3 diện tích bên trong nhà thờ được dùng làm nơi cho các tín đồ dự lễ; 1/3 diện tích còn lại dùng làm nơi giảng đạo (giảng đài). Phía sau giảng đài có một hồ nước dùng cho nghi thức tiến hành lễ Báptem. Theo quy định của đạo Tin Lành, nhà thờ không có tượng Chúa, tranh ảnh [Nguyễn Thị Hoa Xinh, 1997: 116]. Công trình “*Người Hoa ở Nam Bộ*” cho biết người Hoa theo Tin Lành ở Nam Bộ có khoảng 5.000 người, họ chủ yếu sinh hoạt trong hai Hội Thánh ở quận 5 và ba Hội Thánh ở quận 6. Kinh sách in bằng tiếng Hoa và được chuyển từ Trung Quốc, Hồng Kông sang. Tín đồ đến nhà thờ vào ngày Chủ nhật để nghe mục sư giảng dạy, cầu nguyện. Các sinh hoạt, lễ nghi tuân theo quy định của từng Hội Thánh. Ví dụ tại nhà không lập ban thờ Chúa hay tổ tiên; trong đám tang không được quỳ lạy, có mục sư đến tụng kinh và hát Thánh Ca; làm lễ Báptem khi gia nhập đạo [Phan An, 2005: 56]. Những công trình nghiên cứu về Tin Lành người Hoa ở thành phố Hồ Chí Minh còn phải kể đến 芹澤知広, ベトナム・ホーチミン市の華人プロテスタント教会：1960年代における潮州人教会の設立 (Hội Thánh Cơ Đốc giáo người Hoa tại thành phố Hồ Chí Minh Việt Nam: thành lập Hội Thánh Triều Châu vào thập niên 1960). Bài viết này đã giới thiệu lịch sử truyền đạo Tin Lành vào cộng đồng người Hoa ở thành phố Hồ Chí Minh cũng như cập nhật một số thông tin về 13 Hội Thánh từ sau năm 1975 [Satohiro Serizawa, 2012].

Bởi những tài liệu về cộng đồng người Hoa theo Tin Lành ở Việt Nam còn rất ít nên cần bổ sung thêm nhiều nghiên cứu chuyên sâu, đóng góp thêm tri thức mới. Thông qua việc sử dụng phương pháp nghiên cứu liên ngành, đa ngành (như phân tích tài liệu, quan sát, phỏng vấn sâu); bài viết sẽ tập trung làm rõ lịch sử du nhập và phát triển của đạo Tin Lành trong cộng đồng của người Hoa ở thành phố Hồ Chí Minh; phân tích những đặc điểm khái quát và hoạt động của một số Hội Thánh tiêu biểu.

1. Quá trình Tin Lành du nhập vào cộng đồng người Hoa

Lịch sử truyền đạo Tin Lành vào người Hoa tại thành phố Hồ Chí

Minh được phân chia theo Hội Thánh Tin Lành Việt Nam (miền Nam) và Giáo hội Cơ Đốc Phục Lâm Việt Nam.

1.1. Hội Thánh Tin Lành Việt Nam (miền Nam)

Những tín đồ người Hoa ở thành phố Hồ Chí Minh sinh hoạt trong Hội Thánh Tin Lành Việt Nam chủ yếu ở hai chi hội Nguyễn Trãi và chi hội Lương Nhữ Học (quận 5). Đây là hai chi hội có lịch sử riêng và là hai chi hội gốc mà từ đó thành lập các chi hội khác ở một số quận huyện trong thành phố.

Hội Thánh Nguyễn Trãi có lịch sử lâu đời nhất. Năm 1911, vị giáo sĩ tiên phong của Hội Truyền giáo phúc âm liên hiệp (C&MA) là Robert Alexander Jaffray cùng Lloyd Hughes và Paul M. Hosler đến Đà Nẵng và Sài Gòn để triển khai công tác truyền giáo. Năm 1918, thấy được nhu cầu truyền đạo cho người Hoa đang sinh sống tại Việt Nam, mục sư Jaffray đã sắp xếp đưa giáo sĩ thông thạo tiếng Quảng Đông là John Drange Olsen vào Sài Gòn. Mục sư Olsen học tiếng Việt và rao giảng Tin Lành cho người Hoa bằng tiếng Quảng Đông. Ông đã mở một Hội Thánh tại đầu đường De La Somme, nay là đường Hàm Nghi, đối diện chợ Bến Thành. Đó là khởi điểm Tin Lành được truyền đến cộng đồng người Hoa tại Sài Gòn- Chợ Lớn.

Năm 1921, vị giáo sĩ người Hoa đầu tiên của Hội Truyền giáo là Chu Tinh Hồn đã từ Quảng Châu (Trung Quốc) đến khu vực Chợ Lớn để truyền giảng Tin Lành cho người Hoa và đã có bảy người Hoa tin theo. Tháng 11/1921, họ lập điểm nhóm tại đường Jaccareo nay là đường Tân Đà. Đó là khởi đầu của Hội Thánh Tin Lành người Hoa. Ngày 20/8/1922, mục sư Jaffray, mục sư Olsen, truyền đạo Chu Tinh Hồn cùng khoảng 40 tín đồ người Hoa cử hành Lễ tuyên bố chính thức thành lập “Giáo hội Cơ Đốc Hoa kiều Chợ Lớn Việt Nam”.

Năm 1927, giáo sĩ Jaffray chuyển sang công tác tại Indonesia. Ông Trịnh Khoa Lâm, tốt nghiệp Học viện Kiến Đạo Thánh Kinh được điều đến Việt Nam để tiếp tục công tác truyền giáo. Mục sư Chu Tinh Hồn được chuyển đến Indonesia. Năm 1929, ông Trịnh Khoa Lâm về Quảng Tây dự Hội đồng Truyền giáo Phúc Âm liên hiệp và được phong mục sư. Sau đó ông Vi Úc Lương từ Quý Châu (Trung

Quốc) được mời sang Việt Nam để trợ giúp mục sư Trịnh Khoa Lâm thực hiện công tác truyền giáo cho người Hoa tại Việt Nam. Cùng trong năm 1929, mục sư Jaffray thành lập Đoàn Truyền giáo hải ngoại Trung Hoa (Chinese Foreign Missionary Union), từ đây phát triển truyền giáo đến các nước Đông Nam Á khác. Hội Thánh Hoa kiều Việt Nam là cơ sở đầu tiên của Đoàn Truyền giáo.

Năm 1930, mục sư Trịnh Khoa Lâm chuyển công tác đến Indonesia. Mục sư Quách Phục Hòa quản nhiệm Hội Thánh Hoa kiều. Năm 1931, ông Vi Úc Lương được phong mục sư và nhận chức quản nhiệm Hội Thánh. Sau bốn lần di dời địa điểm, Hội Thánh Hoa kiều đã mua được mảnh đất tại đường Joffre, nay là 464 Nguyễn Trãi (phường 8, quận 5) để xây dựng nhà thờ và lập nên chi hội Nguyễn Trãi. Lễ Cung hiến nhà thờ đầu tiên của chi hội này được tổ chức vào ngày 30/4/1933. Năm 1948, số tín đồ của chi hội Nguyễn Trãi lên đến 300 người.

Ngay từ thời điểm mới thành lập Hội Thánh đã chú trọng việc mục vụ giáo dục thiếu nhi vì vậy đã mở trường Chúa Nhật vào năm 1923. Đến năm 1947 khi con em tín đồ ngày một đông, nữ truyền đạo Thái Khiết Huy tốt nghiệp Thần học viện Bethel Thượng Hải đến truyền giảng đã lập nên Ban Thiếu niên của Hội Thánh. Năm 1952, Ban Phụ nữ được thành lập, chủ yếu làm công tác từ thiện xã hội, sau đó mua sắm nhà đất lập Viện dưỡng lão và trường tiểu học tư thục. Cũng vào năm 1952, Hội đồng tín hữu họp và cử ra một Ban Trị sự Trung ương gồm Mục sư Hội trưởng (mục sư Vi Úc Lương đắc cử) và 7 ủy viên. Hội Thánh biểu quyết lấy tên là “Giáo hội Cơ Đốc Hoa kiều Nam Việt”. Năm 1953, Hội Thánh lập thêm Ban Thanh niên. Cũng trong năm này, chi hội Nguyễn Trãi đăng ký trở thành tổ chức truyền giáo tự lập tự trị.

Vì số lượng tín đồ tại thành phố ngày càng tăng, nên mục sư Vi Úc Lương huy động Hội Thánh dâng hiến mua căn nhà tại số 464A, đường Armand Rousseau- Chợ Lớn (đường Nhân Huệ) và lập nên chi hội Nhân Huệ Đường nay là chi hội Nguyễn Chí Thanh (phường 4, quận 11) vào năm 1954. Quản nhiệm đầu tiên của chi hội này là truyền đạo Lương Bảo Thái. Năm 1962, ông Lương Bảo Thái chuyển đi phục vụ tại chi hội khu vực Sài Gòn nên mời ông Hồ Chánh

Trung ở Hồng Kông sang làm quản nhiệm.

Năm 1956, Hội Thánh Hoa kiều lập nhà nguyện Phúc Âm Đường tại khu vực Làng Tự do, nay là Tân Hòa Đông (phường 14, quận 6). Năm 1958, Hội thánh mua nhà tại đường Nguyễn Văn Sâm, đến năm 1961 thì khởi công xây dựng nhà thờ Cứu Ân Đường mà nay là chi hội Nguyễn Thái Bình (quận 1) do mục sư Lương Bảo Thái quản nhiệm.

Hội Thánh Hoa kiều lập ban Nam giới vào năm 1962, mở lớp học tình thương vào năm 1965 với chương trình từ mẫu giáo vỡ lòng đến bậc tiểu học. Sau hơn 2 năm có 500 học sinh theo học. Mục vụ này kéo dài đến năm 1975 thì bị ngừng do hoàn cảnh khó khăn của thời kỳ này. Năm 2005 thì lớp học tình thương được mở lại giúp trẻ em học tiếng Trung cơ bản, tiếng Anh.

Năm 1962, chương trình Phúc Âm tiếng Quảng Đông được Hội Thánh Hoa kiều phát sóng vào ngày Chủ nhật hàng tuần tại Đài phát thanh Sài Gòn với nội dung nhạc thánh và các bài giảng thu hút nhiều người Hoa tìm hiểu, đến với Tin Lành. Mục vụ này đến năm 1975 thì ngưng lại.

Mục sư Vi Úc Lương làm thủ tục với chính quyền Việt Nam Cộng Hòa lúc bấy giờ để lập hội nhánh tại khu vực Xóm Củi vào năm 1965, tức là chi hội Sanh Mạng Đường (phường 11, quận 8). Quản nhiệm đầu tiên của chi hội này là truyền đạo Nghệ Hoàn Dịch.

Từ năm 1966 đến năm 1975, mục sư Vi Úc Lương cùng các sinh viên người Hoa đang học tại Thánh Kinh Thần học viện gồm Huỳnh Gia Cư, Huỳnh Gia Tề, Khuru Hoa, Tăng Tiêu Diêu phát triển công tác truyền giảng Tin Lành cho cộng đồng người Hoa tại Nha Trang, Đà Nẵng, Tuy Hòa và lập được điểm nhóm tại Nha Trang.

Sau khi đất nước thống nhất vào năm 1975, do đời sống vật chất ban đầu còn khó khăn, nhiều người Hoa lo lắng, cần có sự nương tựa và hướng dẫn tâm linh, vì vậy, không ít người đã đến tìm hiểu về Tin Lành và chịu lễ Báptem. Hội Thánh Hoa kiều phục hưng trong giai đoạn này. Năm 1976, vì mục sư Vi Úc Lương mang quốc tịch ngoại kiều và tuổi tác cũng đã cao nên đề xuất từ chức quản nhiệm Hội Thánh, dự định ra nước ngoài để đoàn tụ với gia đình con gái duy nhất. Truyền đạo Huỳnh Gia Cư được đề cử làm quản nhiệm.

Năm 1978, Ban chấp sự Hội Thánh Nguyễn Trãi quyết định gia nhập Hội Thánh Tin Lành Việt Nam (miền Nam), trở thành chi hội Hoa ngữ thuộc Hội Thánh Tin Lành Việt Nam (miền Nam) và được tiếp tục hoạt động hợp pháp, sinh hoạt thờ phượng Chúa. Năm 1979, truyền đạo Huỳnh Gia Cư ra nước ngoài nên mục sư Vi Úc Lương nhận thấy nhu cầu khẩn thiết của Hội Thánh mà bỏ ý định xuất cảnh, tiếp tục gánh vác chức vụ quản nhiệm. Thời kỳ này các mục sư, truyền đạo lần lượt ra nước ngoài, Hội Thánh người Hoa chỉ còn mục sư Vi Úc Lương và hai nữ truyền đạo là Tô Ngân và Tăng Nguyên Tiên trụ lại dẫn dắt Hội Thánh. Năm 1980, Ban Thiếu nhi được thành lập. Năm 1986, Ban Tráng niên được thành lập. Năm 1988, mục sư Vi Úc Lương qua đời.

Năm 1988, theo kiến nghị của Hội trưởng Hội Thánh Tin Lành Việt Nam (miền Nam) là mục sư Ông Văn Huyền, quản nhiệm chi hội Lương Nhữ Học là nữ truyền đạo Tô Ngân kiêm quản nhiệm chi hội Nguyễn Trãi. Vì cô Tô Ngân còn phải chờ thủ tục hộ tịch để được phục chức (cô từng xuất cảnh đi Mỹ đoàn tụ gia đình từ năm 2000) nên năm 2002, Hội Thánh đã mời quản nhiệm chi hội Nguyễn Thái Bình là nữ truyền đạo Tăng Nguyên Tiên về kiêm quản nhiệm chi hội Nguyễn Trãi.

Năm 2012, nữ truyền đạo Tăng Nguyên Tiên vì lý do sức khỏe và cần tập trung vào việc phát triển Hội Thánh chung đồng thời còn phụ trách giảng dạy trong Thánh Kinh thần học viện nên quản nhiệm chi hội Sanh Mạng Đường là mục sư Trần Lương Đông tạm kiêm lo chi hội Nguyễn Trãi. Tháng 6/2015, mục sư Trần Lương Đông sau khi mãn nhiệm kỳ tại chi hội Sanh Mạng Đường, đồng thời vì còn tu học chương trình Cao học nên đã từ chức quản nhiệm chi hội Nguyễn Trãi. Nữ truyền đạo Tăng Nguyên Tiên vì đã hết nhiệm kỳ Ủy viên Tổng Liên hội Hội Thánh Tin Lành Việt Nam (miền Nam) và cũng không còn quản nhiệm chi hội Nguyễn Thái Bình nên đã phục chức quản nhiệm chi hội Nguyễn Trãi.

Năm 2015, khu đất viện dưỡng lão ở phường Tân Thới Hòa, quận Tân Phú được dọn dẹp để chuẩn bị mở hội nhánh mới. Năm 2018, hội nhánh Ân Quang được thành lập, nữ truyền đạo Tăng Tô Muối làm quản nhiệm hội nhánh này. Năm 2019, quản nhiệm chi hội Lạc Long

Quân là mục sư Lâm Thuận Hưng tạm kiêm nhiệm chi hội Nguyễn Trãi và nữ truyền đạo La Phụng Anh phụ trách hội nhánh Ân Quang [越南华人基督教会光中堂, 2011].

Trong khi đó Hội Thánh Lương Nhữ Học có lịch sử gần 70 năm. Vào thập niên 50 của thế kỷ XX, mục sư người Mỹ Henry Holton và mục sư Joseph Vi Nhu Ba đến Sài Gòn, rồi cùng truyền đạo Lophilippe truyền giảng Cơ Đốc giáo cho một số người Hoa tại khu vực Chợ Lớn. Năm 1953, căn nhà hai tầng tại số 154, đường Hải Thượng Lãn Ông được chọn làm nơi nhóm họp. Gần một năm sau, họ xin gia nhập Hội Truyền giáo phúc âm liên hiệp¹ và trở thành Hội Truyền giáo phúc âm liên hiệp Hoa kiều. Hội Thánh này chính thức hoạt động vào ngày 1/1/1954, truyền đạo Lophilippe là vị quản nhiệm đầu tiên. Số người đến sinh hoạt tại Hội Thánh khoảng hơn 20 người lớn và 30 học sinh trường Chúa Nhật.

Trong giai đoạn thành lập Hội Thánh, mỗi buổi tối đều tổ chức truyền giảng Tin Lành bằng tiếng Quảng Đông và tiếng Triều Châu, số người tin theo ngày càng gia tăng. Ngoài ra, mỗi buổi tối thứ Bảy đều tổ chức truyền giảng cho thanh niên. Hội Thánh sau đó thành lập Ban phụ nữ để tương trợ lẫn nhau và thành lập Ban Thiếu niên, lớp Trường Chúa nhật cho thiếu nhi nhi đồng, ban hát thiếu nhi, tổ chức truyền giảng cho các em thiếu nhi trong khu vực xung quanh.

Vào năm 1955, Hội Thánh có thêm nhân sự mới là mục sư Giản Quốc Khánh và mục sư Hà Trinh Tường. Vì số tín đồ tăng lên nhanh chóng, vào năm 1958 Hội Thánh đã mua bốn căn nhà liền kề tại địa chỉ số 227- 233, đường Lương Nhữ Học hiện nay để xây dựng nhà thờ. Lễ cung hiến nhà thờ được tổ chức vào lễ Phục Sinh ngày 16/4/1960. Mục sư Giản Quốc Khánh tiếp nhận chức vụ quản nhiệm dẫn dắt Hội Thánh bởi mục sư Lophilippe từ nhiệm để cùng gia đình đến nước Mỹ.

Tháng 5/1964, Hội Truyền giáo Phúc âm liên hiệp Hoa kiều thành lập Phước Âu Viên để chăm sóc các cháu nhỏ đến từ gia đình bị chiến tranh ảnh hưởng. Năm 1966, Hội Thánh mua hai căn nhà liền kề tại Quận 11 hiện nay để lập nên Chi hội Lạc Long Quân và mở lớp tình thương dạy chữ. Năm 1969, ngôi nhà Phước Âu Viên bị sự cố sụp đổ.

Năm 1972, Hội Thánh không còn nhận nuôi dưỡng trẻ cơ nhỡ, nhưng tiếp tục duy trì công tác dạy chữ và truyền giảng Tin Lành cho phụ huynh học sinh, đây là tiền thân của điểm nhóm mới Tuyên Ân Đường.

Năm 1970, mục sư Giản Quốc Khánh và gia đình rời khỏi Việt Nam trở về Hong Kong, chức vụ quản nhiệm được giao cho mục sư Lương Đắc Nhơn. Nữ truyền đạo Tô Ngân trở về Việt Nam đảm nhận chức vụ phụ tá quản nhiệm sau khi học xong chương trình Thần học tại Alliance Bible Seminary Hong Kong. Năm 1973, khi người Hoa tin Chúa tại khu vực Tân Phú đông dần lên, Hội Thánh thành lập điểm nhóm mới mang tên Tuyên Ân Đường. Nữ truyền đạo Nhan Diệu Hà được mời về đặc trách mục vụ và truyền giảng tại Tuyên Ân Đường sau khi tốt nghiệp tại Viện Thánh Kinh Thần Học Nha Trang.

Mục sư Lương Đắc Nhơn từ nhiệm trở về Hong Kong vào năm 1972, công tác quản nhiệm được giao lại cho truyền đạo Lục Tô Hà, tiếp đến là truyền đạo Trần Cường. Năm 1975, truyền đạo Trần Cường từ nhiệm, bàn giao chức vụ quản nhiệm cho nữ truyền đạo Tô Ngân.

Sau khi hai miền đất nước thống nhất, đời sống kinh tế người dân gặp nhiều khó khăn nhưng Hội Thánh Lương Nhữ Học vẫn nỗ lực không ngừng trong công tác truyền giảng Tin Lành vào buổi tối thứ Bảy hằng tuần, do vậy số người Hoa theo đạo vẫn khá đông đảo. Số tín hữu hiện nay của Hội Thánh hầu hết tin Chúa sau năm 1975. Bên cạnh đó, Hội Thánh cũng làm tốt công tác chăm sóc thăm viếng tín đồ, thanh thiếu niên nhi đồng. Từ năm 2016 đến nay, mục sư Trần Lương Đông quản nhiệm Hội Thánh Lương Nhữ Học.

Từ sau năm 1975, điểm nhóm Tuyên Ân Đường không có nơi sinh hoạt, phải mượn nhà thờ Hội Thánh Tân Phú để tổ chức truyền giảng hai tháng một lần, đồng thời tổ chức buổi cầu nguyện tuần hoàn tại gia đình tín đồ. Năm 2012, điểm nhóm này mua được hai căn nhà liền kề tại quận Tân Phú, rồi sửa sang lại trở thành nhà thờ hiện nay. Ngày 5/12/2013, điểm nhóm Tuyên Ân Đường chính thức được nhà nước công nhận. Hiện nay, Lễ Thờ phượng Chúa diễn ra vào mỗi buổi sáng Chúa Nhật. Bên cạnh đó các lớp dạy chữ tình thương cũng được tổ chức trong tuần [Trần Lương Đông, 2019].

1.2. Giáo hội Cơ Đốc Phục Lâm Việt Nam

Giáo hội Cơ đốc Phục Lâm Việt Nam (còn gọi là Giáo hội Cơ đốc Phục Lâm An thất nhật Việt Nam, Giáo hội Cơ đốc Phục lâm Ngày thứ Bảy Việt Nam) là tổ chức Cơ Đốc giáo đứng thứ hai về thời gian truyền giáo vào Việt Nam (1929).

Từ năm 1915, Liên hiệp hội Cơ Đốc Phục Lâm Hoa Nam, trụ sở tại Hồng Kông đã cử một số giáo sỹ như Dương Thượng Thiên, Tan Kia Ou, R.Milne vào truyền giáo ở Hải Phòng, Hà Nội, Nam Định, Lạng Sơn, Sài Gòn.

Năm 1920, Trần Cảnh Hồ (Tan Kia Ou) là người đầu tiên truyền đạo vào cộng đồng người Hoa. Ông tổ chức được một trường Sabat tại Sài Gòn. Từ năm 1923 đến năm 1927, Tan Kia Ou làm công tác phân phát sách báo cho người Hoa tại Sài Gòn Chợ Lớn. Đến năm 1928, khu vực truyền giáo Việt Nam được giao về Liên hiệp hội (đặt trụ sở tại Singapore). Giáo hội Cơ đốc Phục Lâm Ngày thứ Bảy ở Sài Gòn được thành lập vào tháng 12/1929 với số ít tín đồ là người Việt, người Hoa, người Pháp [Giáo hội Cơ đốc Phục lâm Việt Nam, 2019: 1].

Từ năm 1932, sau khi được Thống đốc Nam kỳ chấp thuận, việc truyền đạo của Cơ Đốc Phục lâm Ngày thứ Bảy đạt kết quả hơn, một số cơ sở mới được thành lập ở An Giang, Đà Nẵng, Hà Nội, Di Linh Lâm Đồng... Riêng tại Sài Gòn, năm 1938 một số tín đồ người Hoa đã tập trung thờ phượng ở nhà một tín đồ tên Trương Cảnh Huy tại Quận 5. Năm 1941, họ đăng ký với chính quyền lúc đó thành lập Hội Thánh Chợ Lớn. Năm 1948, các tín đồ và mạnh thường quân đã góp tiền để mua khu đất tại đường An Dương Vương hiện nay chuẩn bị xây dựng nhà thờ. Lễ khánh thành nhà thờ diễn ra ngày 25/6/1950. Giáo hội cũng xây dựng trường Hoa kiều dạy cho học sinh người Hoa tại kế bên nhà thờ (chỗ nào có nhà thờ thì chỗ đó phải xây trường học vì trẻ em là tín đồ của Giáo hội phải nghỉ ngày thứ bảy). Sau năm 1975, trường học này được giao cho Nhà nước. Thời gian này những biến động lịch sử diễn ra khiến nhiều người Hoa di cư sang nước khác khiến số tín đồ bị suy giảm không ít. Tuy nhiên một số tín đồ vẫn ở lại thành phố, đóng góp vào công cuộc xây dựng đất nước và duy trì hoạt động của Hội Thánh Chợ Lớn². Từ năm 2007 đến nay, quản nhiệm Hội Thánh này là nữ trưởng lão Trịnh My My.

2. Số lượng Hội Thánh và tín đồ Tin Lành người Hoa hiện nay

Những năm cuối thế kỷ XX có 1.400 người Hoa theo Tin Lành tại thành phố Hồ Chí Minh, trong đó có 900 người Hoa Quảng Đông [Nguyễn Thị Hoa Xinh, 1997: 132]. Những năm gần đây ước tính ở thành phố lớn nhất Việt Nam có khoảng 2.000 tín đồ người Hoa sinh hoạt tại tám Hội Thánh chi hội thuộc Hội Thánh Tin Lành Việt Nam (miền Nam) [Trần Lương Đông, 2022] và khoảng 500 người Hoa sinh hoạt tại một Hội Thánh thuộc Giáo hội Cơ Đốc Phục Lâm Việt Nam³.

Bảng 1: Nhà thờ Tin Lành của người Hoa tại thành phố Hồ Chí Minh

TT	Tên	Năm thành lập	Địa chỉ	Quản nhiệm đầu tiên	Quản nhiệm hiện nay
1	Hội Thánh Tin Lành Việt Nam, Chi hội Nguyễn Trãi	1922	462-464, Nguyễn Trãi, Phường 8, Quận 5	Mục sư Chu Tĩnh Hồn	Mục sư Lâm Thuận Hưng
2	Hội Thánh Tin Lành Việt Nam, Chi hội Lương Nhữ Học	1954	227-233, Lương Nhữ Học, Phường 12, Quận 5	Truyền đạo La Phillip	Mục sư Trần Lương Đông
3	Giáo hội Cơ Đốc Phục Lâm Việt Nam Hội Thánh Chợ Lớn	1929	61, An Dương Vương, Phường 8, Quận 5	Trần Canh Huy	Nữ trưởng lão Trịnh Mỹ My
4	Hội Thánh Tin Lành Việt Nam, Chi hội Nguyễn Chí Thanh	1954	752, Nguyễn Chí Thanh, Phường 4, Quận 11	Mục sư Lương Bảo Thái	Mục sư Lý Gia Trung
5	Hội Thánh Tin Lành Việt Nam, Chi hội Nguyễn Thái Bình	1961	147, Nguyễn Thái Bình, Phường Nguyễn Thái Bình, Quận 1	Mục sư Lương Bảo Thái	Mục sư Hứa Diệu Huy
6	Hội Thánh Tin Lành Việt Nam, Chi hội Tân Hòa Đông	1956	154C, Tân Hòa Đông, Phường 14 Quận 6		Mục sư Võ Văn Mơi
7	Hội Thánh Tin Lành Việt Nam, Chi hội Sanh Mạng Đường	1966	313 Bến Bình Đông, Phường 11, Quận 8	Truyền đạo Nghệ Hoành Dịch	Nữ truyền đạo Dương Mỹ Ngọc
8	Hội Thánh Tin Lành Việt Nam, Chi hội Lạc Long Quân	1966	172FG Lạc Long Quân, Phường 3, Quận 11	Mục sư Gian Quốc Khánh	Mục sư Lý Gia Trung
9	Hội Thánh Tin Lành Việt Nam, Chi hội Bình Tây		103 Cao Văn Lầu, Phường 1, Quận 6		
10	Hội Thánh Ân Quang (thuộc Chi hội Nguyễn Trãi)	2018	Phường Tân Thới Hòa, Quận Tân Phú	Nữ truyền đạo Tăng Tô Muối	Nữ truyền đạo La Phụng Anh
11	Điểm nhóm Tuyên Ân Đường (thuộc Chi hội Lương Nhữ Học)	2014	133-135 Phan Văn Năm, Phường Phú Thạnh, Quận Tân Phú	Nữ truyền đạo Tô Ngân	Truyền đạo Phùng Tụng Cơ

Nguồn: Tổng hợp thông tin các website và điều tra khảo sát thực tế từ năm 2019 đến 2022 của tác giả.

3. Hoạt động của các Hội Thánh người Hoa hiện nay

Trong các Hội Thánh của người Hoa ở thành phố Hồ Chí Minh, tiêu biểu có thể kể đến là Hội Thánh Nguyễn Trãi, Hội Thánh Lương Nhữ Học, Hội Thánh Chợ Lớn. Các tổ chức Tin Lành có tính độc lập cao do vậy mỗi chi hội Hội Thánh có những hoạt động riêng trong sinh hoạt tôn giáo cũng như công tác hướng tới xã hội.

3.1. Sinh hoạt tôn giáo của các Hội Thánh

Đối với người Hoa theo Tin Lành, những hoạt động tôn giáo của họ tại nhà thờ tuân thủ theo những quy định của Hội Thánh họ theo. Khi gia nhập đạo, họ phải làm lễ Báptem. Họ cũng tham gia nhiều ngày lễ để xây dựng và nuôi dưỡng đức tin cho bản thân; bao gồm những ngày lễ truyền thống, buổi nhóm hàng tuần.

3.1.1. Các ngày lễ

Người Hoa theo Tin Lành cũng tham gia kỷ niệm những ngày lễ truyền thống của Kitô giáo (Giáng sinh, Phục sinh...) nhưng họ không quá coi trọng. Nếu như Công giáo coi những ngày lễ này là lễ trọng (lễ buộc) mang ý nghĩa rất trang nghiêm thì Tin Lành coi đó là một buổi thờ phượng Chúa như bình thường (về trình tự) nhưng có sự tổ chức trọng thể hơn, kỹ càng hơn, trang trí đẹp hơn những buổi nhóm hàng tuần vào Chúa Nhật. Các ngày lễ kỷ niệm trong năm gồm:

1/ Lễ Giáng sinh: Giới chức Tin Lành lý luận rằng do Kinh Thánh không có đoạn hay câu nào nói chính xác ngày giờ Chúa Jesus được sinh ra nên có thể cử hành sự kỷ niệm tùy theo nhu cầu. Do thuộc Hội Thánh Tin Lành Việt Nam (miền Nam) nên Hội thánh Nguyễn Trãi và Hội Thánh Lương Nhữ Học giữ lễ Giáng sinh vào hai ngày chính lễ là 24 và 25 tháng 12 hàng năm. Tùy theo điều kiện và nhu cầu, mỗi chi hội có thể tổ chức các chương trình đón mừng bên cạnh hai ngày lễ chính. Theo như chia sẻ của các mục sư phụ tá thì ngày lễ Giáng sinh tại mỗi Hội Thánh trên có khoảng 350- 400 tín đồ người Hoa tham dự. Còn Hội Thánh Chợ Lớn thuộc Giáo hội Cơ Đốc Phục Lâm Việt Nam thì tổ chức lễ Giáng sinh vào một ngày trong Mùa Giáng sinh tháng 12. Mục sư Trần Thanh Truyện cho biết “Giáo hội Cơ Đốc Phục lâm Việt Nam coi Kinh Thánh thấy khi Chúa giáng sinh thì các thiên sứ báo cho các mục đồng, họ ở ngoài đồng mà bên Do Thái tháng 12 rất lạnh, không bao giờ có mục đồng. Thành thử ra mình chỉ biết đó là mùa Giáng Sinh. Vì vậy Giáo hội không có tổ chức đêm 24, có Hội Thánh họ lựa 18, có Hội Thánh họ lựa 19, 20, có Hội Thánh lựa 26... Các Hội Thánh ở Sài Gòn không bao giờ chọn trùng một ngày cho nên là Hội Thánh Chợ Lớn tổ chức thì ca đoàn Phú Nhuận, ca đoàn Phước Bình họ lên; Phú Nhuận tổ chức thì ca đoàn Chợ Lớn, Phước Bình qua lại xoay tua. Toàn quốc cũng vậy,

không phải tổ chức đúng vào đêm 24, có khi đêm 24 không ai tổ chức.... Lễ Giáng sinh thường có đông người tham dự nhất với khoảng 200-300 tín đồ” (Pvs, nam, chức sắc, 2020, Tp. HCM).

2/ Lễ Thương khó: Lễ Chúa chịu thương khó được tổ chức vào tối thứ 5 hoặc tối thứ 6 trước Chúa Nhật Phục sinh.

3/ Lễ Phục sinh: Lễ kỷ niệm Chúa Jesus sống lại được cử hành vào sáng sớm Chúa nhật thứ nhất sau ngày 15 Âm lịch và sau ngày 21 tháng 3 Dương lịch. Trong lễ này thường kêu gọi lạc hiến cho các quỹ phúc lợi.

4/ Lễ Thăng Thiên: Sau lễ Chúa Phục sinh 40 ngày.

5/ Lễ Ngũ Tuần (hay còn gọi là Lễ Đức Thánh Linh giáng lâm): sau lễ Chúa Thăng Thiên 10 ngày [Nguyễn Xuân Hùng, 2016: 89-90].

3.1.2. Các buổi họp nhóm hàng tuần

Ngoài những ngày lễ kỷ niệm trên, người theo Tin Lành sẽ tham gia buổi nhóm họp vào thứ Bảy hoặc Chủ Nhật hàng tuần tùy theo từng Hội Thánh. Thông thường một buổi nhóm họp hàng tuần tại Hội Thánh Lương Nhữ Học hoặc Hội Thánh Nguyễn Trãi có khoảng 130-250 tín đồ người Hoa tham dự; trong số đó tỷ lệ phụ nữ nhiều hơn nam giới (tuy nhiên không quá chênh lệch); số người ở độ tuổi 20-40 tuổi và 40-60 tuổi chiếm tỷ lệ lớn nhất. Tại Hội Thánh Nguyễn Trãi, buổi lễ Thờ phượng Chúa (bằng tiếng Quảng Đông, có dịch tiếng Việt) được cử hành vào 9h ngày Chủ nhật hàng tuần. Năm 2020, trong hoàn cảnh dịch Covid lan rộng, Hội Thánh bắt đầu triển khai chương trình thờ phượng trực tuyến trên Youtube. Hội Thánh Lương Nhữ Học cử hành ba buổi Lễ Thờ phượng Chúa (bằng tiếng Quảng Đông, tiếng Quan Thoại và tiếng Việt) vào ngày Chủ nhật hàng tuần.

Số tín đồ người Hoa thuộc Giáo hội Cơ Đốc Phục Lâm Việt Nam ở thành phố Hồ Chí Minh khá ít nên ở Hội thánh Chợ Lớn người Hoa và người Việt cùng tham gia một buổi lễ Sabat có phiên dịch song ngữ (bằng tiếng Quảng Đông và tiếng Việt) vào 10 giờ sáng ngày thứ Bảy hàng tuần. Một buổi lễ này có khoảng 40-50 người tham dự thì người Hoa chiếm tỷ lệ 3/4 tổng số; đa số là nữ giới trong độ tuổi 40-60 tuổi.

Bảng 2: Số tín đồ dự các ngày lễ tại các Hội Thánh (người)

Ngày	Giới		Độ tuổi				Tổng
	Nam	Nữ	<20 tuổi	20-40 tuổi	40-60 tuổi	>60 tuổi	
Hội Thánh Lương Nhữ Học							
Chủ nhật, ngày 11/ 8/2019	50 26.7%	87 73.3%	17 12.4%	34 24.8%	59 43.1%	27 19.7%	137 100%
Hội Thánh Nguyễn Trãi							
Chủ nhật, ngày 18/8/ 2019	74 33.9%	144 66.1%	3 1.4%	98 44.9%	79 36.2%	38 17.5%	218 100%
Thứ tư, ngày 25/12/2019	46 34.1%	89 65.9%	0 0%	75 55.5%	39 28.9%	21 15.5%	135 100%
Hội Thánh Chợ Lớn							
27/6/2020 (Kỷ niệm 70 năm thành lập)	28 33.7%	55 66.3%	0 0%	25 30.1%	47 56.6%	11 13.3%	83 100%
Lễ thứ bảy 15/8/2020	8 23.5%	34 76.5%	3 8.8%	6 17.6%	29 85.3%	4 11.7%	34 100%

Nguồn: số liệu quan sát năm 2019-2020 của tác giả.

Nhìn chung, chương trình của một buổi thờ phượng ở Hội Thánh Tin Lành dù trong ngày lễ kỷ niệm hay ngày nhóm họp hàng tuần thường diễn ra theo trình tự Âm nhạc => Cầu nguyện => Đọc Kinh Thánh => Lời báo cáo => dâng tiền => Bài giảng => Chúc phúc [Nguyễn Xuân Hùng, 2016: 87]. Một buổi thờ phượng ở Hội Thánh Lương Nhữ Học hoặc Hội Thánh Nguyễn Trãi thường diễn ra trong khoảng 1.5 tiếng; chủ lễ là mục sư quản nhiệm, ngoài ra còn có thành viên Ban Trị sự Hội Thánh hoặc tín đồ tham gia vào một số nghi thức.

Quan sát nhiều buổi lễ cho thấy các hành vi của hàng giáo phẩm (mục sư, truyền đạo) và tín đồ người Hoa tuân thủ nghiêm giáo lý, giáo luật, quy định của từng Hội thánh. Các hành vi chủ yếu gồm: thứ nhất, đọc và giảng Kinh Thánh (đọc và hiểu lời Chúa), có sự liên kết với một vấn đề xã hội, đạo đức...; thứ hai, cầu nguyện cá nhân và tập thể; những bài cầu nguyện có thể là theo mẫu, trích ở trong Kinh Thánh hoặc là tự người cầu nguyện ngẫu hứng “cảm động Chúa” mà nói lên; thứ ba, hát thánh ca tôn vinh ngợi khen Chúa. Điểm đáng chú ý là họ cầu nguyện, giảng giải bằng tiếng Quảng Đông nhưng hát thánh ca bằng cả tiếng Quan Thoại và tiếng Quảng Đông. Trước đây, Kinh Thánh bằng chữ Hán phồn thể đều từ được nhập từ Hồng Kông (Trung Quốc) với giá thành cao, khan hiếm nên các Hội Thánh người Hoa đã đề xuất nguyện vọng với Ban Trị sự Tổng liên hội Hội Thánh Tin Lành Việt Nam. Năm 2003, Hội Thánh Tin Lành Việt Nam được Nhà nước cấp phép in Kinh Thánh bản chữ Hán ngay tại Việt Nam.

3.1.3. Các hoạt động tôn giáo khác

Từ tháng 2/2010, nhằm khuyến khích đào tạo các tín hữu gia nhập đạo, Hội Thánh Nguyễn Trãi tổ chức lớp Thánh Kinh căn bản dài hạn bằng tiếng Hoa, hai tháng học một lần, mỗi lần học năm buổi tối, chương trình học bốn năm. Khóa đầu tiên có khoảng 130 học viên. Với đối tượng là trẻ em, ngay từ năm 1965, Hội Thánh đã mở các lớp dạy chữ (Hán và Việt) cùng giáo lý cơ bản. Lớp học này được duy trì liên tục đến năm 1975 thì bị dừng hoạt động; sau đó được mở lại vào năm 2005, dành cho trẻ từ 6-16 tuổi. Thời gian học từ 18 giờ 30 đến 20 giờ 30 các ngày thứ Tư, thứ Sáu hàng tuần. Ngoài ra, Hội Thánh còn tổ chức lớp Thánh linh hè cho thiếu nhi học Kinh thánh, thi đố câu; trại hè hàng năm cho thanh thiếu niên; các lớp dạy tiếng Trung, luyện thi chứng chỉ HSK miễn phí. Ngày 10/11/2021, Hội Thánh thành lập thêm Ban Việt ngữ do nhu cầu sử dụng tiếng Việt của các tín đồ ngày càng tăng, đặc biệt, do khả năng đọc viết tiếng Hoa của nhiều thanh thiếu niên hiện nay bị hạn chế. Ban Việt ngữ gồm chủ yếu các tín đồ từ 18-30 tuổi, nhóm họp vào 19 giờ 30 thứ Tư hàng tuần.

Hội Thánh Lương Nhữ Học tổ chức các lớp học Kinh Thánh trường Chúa nhật dành cho mọi độ tuổi vào ngày Chủ nhật hàng tuần. Ngoài ra, các buổi sinh hoạt ban ngành dành cho các độ tuổi được tổ chức vào buổi chiều Chủ nhật và các ngày trong tuần. Hội Thánh cũng mở thêm các buổi sinh hoạt dành cho giới công thương và cho người đã lập gia đình. Mỗi buổi tối thứ Năm là giờ cầu nguyện chung của cả Hội Thánh. Trong các dịp lễ truyền thống của dân tộc (như Tết Âm lịch, Tết Trung Thu) cũng như lễ Phục sinh và lễ Giáng sinh; Hội Thánh Lương Nhữ Học tổ chức truyền giảng thu hút đông đảo người đến tham dự.

Hiện nay Hội Thánh Chợ Lớn tổ chức lớp giảng giáo lý vào 8 giờ 30 đến 10 giờ ngày thứ Bảy hàng tuần. Bên cạnh đó, buổi sinh hoạt dành cho thanh thiếu niên được tổ chức vào 9 giờ sáng Chủ nhật.

3.2. Công tác từ thiện xã hội

Hội Thánh Nguyễn Trãi luôn tích cực tham gia công tác từ thiện xã hội như phát 40 suất cơm miễn phí cho người có hoàn cảnh khó khăn hàng ngày (từ 12 giờ đến 13 giờ trưa); tặng quà Tết cho người nghèo;

quyên góp quần áo, giày dép chống rét tặng cho trẻ em miền núi; đóng góp cho các quỹ xóa đói giảm nghèo, quỹ trợ giúp người khuyết tật, nạn nhân chất độc da cam, nạn nhân bị thiên tai, hỏa hoạn của địa phương... (Pvs, nam, Ban chấp sự, 2019, Tp. HCM).

Hội Thánh Lương Nhữ Học thường xuyên cộng tác với các cấp chính quyền để chăm lo cho người nghèo, người già neo đơn cũng như đóng góp cho quỹ học bổng học sinh. Theo mục sư Lý Gia Trung, “*Hội Thánh Lương Nhữ Học hàng tháng hỗ trợ 800.000 đồng cho 5 gia đình tín đồ có hoàn cảnh khó khăn; hàng năm hỗ trợ bệnh viện Phạm Ngọc Thạch (vào Giáng sinh, Phục sinh) mỗi lần 400- 550 suất quà (mỗi suất 50.000 đồng, gồm bánh dinh dưỡng và sữa)*”⁵. Ngoài ra, buổi tối các ngày trong tuần, Hội Thánh tổ chức các lớp học dạy chữ tình thương cho mọi trình độ và lứa tuổi.

Tuy có ít tín đồ, tài chính eo hẹp song Hội Thánh Chợ Lớn cũng tích cực tham gia các hoạt động từ thiện xã hội như công tác cấp học bổng cho học sinh, sinh viên có hoàn cảnh khó khăn; đóng góp cho quỹ xóa đói giảm nghèo tại địa phương... Lớp dạy miễn phí cho học sinh (đồng thời giảng dạy một lúc tiếng Quảng Đông và tiếng Quan Thoại, tiếng Anh) được diễn ra vào Chủ nhật hàng tuần (Pvs, nữ, chức sắc, 2020, Tp. HCM).

Kết luận

Cộng đồng người Hoa theo đạo Tin Lành ở Việt Nam được tập hợp trong từng Giáo hội độc lập theo từng hệ phái. Điều này phù hợp với tính chất hiện đại, linh hoạt của đạo Tin Lành. Họ chủ yếu sinh hoạt tôn giáo tại Hội Thánh Nguyễn Trãi, Hội Thánh Lương Nhữ Học thuộc Hội Thánh Tin Lành Việt Nam (miền Nam) và Hội Thánh Chợ Lớn thuộc Giáo hội Cơ Đốc Phục Lâm Việt Nam. Các Hội Thánh này ngày càng có nhiều hoạt động tôn giáo và hoạt động xã hội mang tính nhập thế để thu hút tín đồ. Trong 5 năm gần đây, các Hội Thánh Tin Lành đã bắt đầu sử dụng các mạng xã hội như Facebook, kênh Youtube để đăng tải, tuyên truyền về hoạt động của mình cũng như giảng dạy giáo lý, tư tưởng. Đặc biệt, trong thời gian Việt Nam và thế giới đối mặt với đại dịch Covid-19, công tác này đã được tăng cường hơn; ví dụ tổ chức Thánh lễ trực tuyến. Bên cạnh

đó, hoạt động của các tổ chức Giáo hội cũng hướng tới nhiều đối tượng hơn (không chỉ là người Hoa mà còn cả người Kinh, người Trung Quốc); đồng thời tập trung vào giới trẻ. Điều này, đáp ứng nhu cầu xã hội hiện nay khi sự giao lưu, hội nhập giữa các dân tộc diễn ra mạnh mẽ. Ví dụ như Hội Thánh Lương Nhữ Học có giờ lễ dành cho người Trung Quốc (giảng bằng tiếng Quan Thoại), Hội Thánh Nguyễn Trãi mở Ban Việt ngữ, Hội Thánh Chợ Lớn mở các lớp dạy tiếng Anh, tiếng Trung miễn phí cho trẻ em cả người Hoa, người Kinh... Các Hội Thánh cũng thực hiện nhiều hoạt động từ thiện xã hội hướng tới cộng đồng trong cả nước. Đây là minh chứng cho sự hội nhập tích cực của người Hoa theo Tin Lành và cộng đồng 54 dân tộc Việt Nam, phát huy những giá trị tích cực của tôn giáo trong đời sống văn hóa xã hội hiện nay./.

CHÚ THÍCH:

- 1 Hội thánh Lương Nhữ Học ngay từ đầu thành lập đã gia nhập vào Hội Truyền giáo phúc âm liên hiệp (Christian and Missionary Alliance), đây là tổ chức đem Tin Lành đến Việt Nam (1911) và thành lập Hội Thánh Tin Lành bản sắc Việt Nam, tức là tiền thân của Hội Thánh Tin Lành Việt Nam. Điều đó có nghĩa năm Hội Thánh Lương Nhữ Học gia nhập vào Hội Truyền giáo phúc âm liên hiệp được xem là năm gia nhập vào Hội Thánh Tin Lành Việt Nam.
- 2 Tổng hợp thông tin từ Phòng vấn mục sư Trần Thanh Truyện (Giáo hội trưởng Giáo hội Cơ đốc Phục lâm Việt Nam) ngày 20/6/2020 và nữ trưởng lão Trịnh My My (quản nhiệm Hội Thánh Chợ Lớn), ngày 17/6/2020.
- 3 Tổng hợp phỏng vấn sâu mục sư Trần Thanh Truyện ngày 20/6/2020 “hiện nay số tín đồ người Hoa của Giáo hội là khoảng 500 người; đa phần họ sinh hoạt tôn giáo ở Hội Thánh Chợ Lớn; trong số đó có 50-60 người người thường xuyên đi lễ nhà thờ”.
- 4 Tổng hợp phỏng vấn mục sư Lý Gia Trung (mục sư phụ tá quản nhiệm của Hội Thánh Lương Nhữ Học) vào ngày 14/8/2019 và một thành viên Ban chấp sự của Hội Thánh Nguyễn Trãi, ngày 11/8/2019.
- 5 Trao đổi với mục sư Lý Gia Trung, ngày 14/8/2019. Đến tháng 2/2020, ông đã được bổ nhiệm làm mục sư quản nhiệm Hội Thánh Lạc Long Quân, Quận 11.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Phan An (2005), *Người Hoa ở Nam Bộ*, Nxb. Khoa học Xã hội, Hà Nội.
2. Ban Tôn giáo chính phủ (2022), *Công tác tôn giáo*, Nxb. Tôn giáo.
3. Trần Lương Đông (2019), *Lược Sử Hội Thánh Cơ Đốc giáo Lương Nhữ Học (1954-2019)*, tài liệu nội bộ.
4. Trần Lương Đông (2022), *Chương trình truyền giảng cho người Hoa tại thành phố Hồ Chí Minh*, <https://httlvn.org/chuong-trinh-truyen-giang-danh-cho-nguoi-hoa-tai-tphcm.html>, ngày đăng tải 17/12/2012, ngày truy cập 7/3/2024.
5. Giáo hội Cơ đốc Phục lâm Việt Nam (2019), *Lịch sử 1929-2019*, tài liệu nội bộ.
6. Nguyễn Xuân Hùng (2016), “Nghĩ lễ và lối sống của tín đồ Tin Lành - trường hợp Hội Thánh Tin Lành Việt Nam (miền Nam)”, *Nghiên cứu Tôn giáo*, số 11&12, tr. 85-99.
7. Tổng cục thống kê (2020), *Kết quả toàn bộ Tổng điều tra dân số và nhà ở năm 2019*, Nxb. Thống kê, Hà Nội.
8. Nguyễn Thị Hoa Xinh (1997), *Tin ngưỡng và tôn giáo của người Hoa Quảng Đông ở thành phố Hồ Chí Minh*, luận án Phó tiến sĩ, Viện Khoa học Xã hội tại thành phố Hồ Chí Minh.
9. 芹澤知広 (2012), ベトナム・ホーチミン市の華人プロテスタント教会：1960年代における潮州人教会の設立, 奈良大学総合研究所, 総合研究所所報, (20): 31-43 [Satohiro Serizawa (2012), *Hội Thánh Cơ Đốc giáo người Hoa tại thành phố Hồ Chí Minh Việt Nam: thành lập Hội Thánh Triều Châu vào thập niên 1960*, Viện Nghiên cứu Đại học Nara: Bản tin Viện nghiên cứu, số 20, tr. 31-43].
10. Ngọc Bảo (2021), *Khái quát về đạo Tin Lành trên thế giới và ở Việt Nam*, <https://btgcp.gov.vn/gioi-thieu-cac-to-chuc-ton-giao-da-duoc-cong-nhan/khai-quat-dao-tin-lanh-tren-the-gioi-va-o-viet-nam-post2gn6LvPa4E.html>, ngày đăng tải 29/10/2021, ngày truy cập 7/3/2024.
11. 越南華人基督教会光中堂 (2011), 越南華人基督教会光中堂百年要事摘, <https://httlnguyentrai.blogspot.com/2021/06/blog-post.html?m=1> [Hội Thánh Cơ Đốc giáo người Hoa Việt Nam Quang Trung đường (2011), *Trích những sự kiện quan trọng của Hội Thánh Cơ đốc giáo người Hoa Việt Nam Quang Trung đường trong 100 năm*, <https://httlnguyentrai.blogspot.com/2021/06/blog-post.html?m=1>], ngày đăng tải 11/6/2021, ngày truy cập 18/08/2023.

Abstract**CHINESE EVANGELICAL CHURCH IN HO CHI MINH CITY:
HISTORY AND PRESENT****Mai Thuy Anh***Institute for Religious Studies,
Vietnam Academy of Social Sciences.
Post-Graduate at University of Yunnan, China*

According to the results of the 2019 Population and Housing Census in Vietnam, the Chinese ethnic group is 749,466 people, accounting for nearly 0.78% of the country's population. Of these, Protestants account for about 0.4% and they reside mainly in Ho Chi Minh City. The Protestant Chinese are a very small community but are also a notable research object because of their unique historical and present characteristics. From a Religious Studies approach, the article presents the introduction of Protestantism into the Chinese community in Vietnam and the current activities of Chinese Evangelical Churches in Vietnam's largest city.

Keywords: Chinese, Protestantism, Ho Chi Minh City.